

Zesde Paaszondag

'Rogate', – bidt!; ook wel: 'Vocem iucunditatis', – met een stem van gejuich' (Jes. 48.20)

ZO LIEF HEEFT GOD DE WERELD

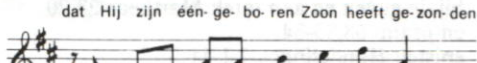
Refrein

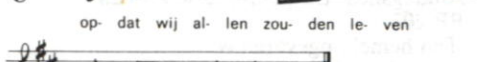
Zo lief heeft God de we- reld ge- had,

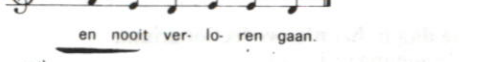
dat Hij zijn één- ge- bo- ren Zoon heeft ge- zon- den,

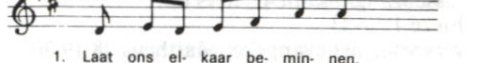
op- dat wij al- len zou- den le- ven

en nooit ver- lo- ren gaan.

1. Laat ons el- kaar be- min- nen,

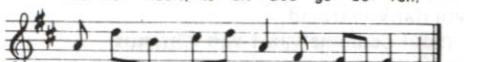
want in-der- daad de Lief- de is uit God:

wie lief- heeft, is uit God ge- bo- ren,

wie lief- heeft kent de Heer, want Hij is Lief- de.

- Hierin bestaat de Liefde:
niet dat wij God het eerst hebben bemind,
maar wel, dat Hij zijn Liefde deelde:
zijn Zoon zond om de wereld te verzoenen.
- Alwie belijdt dat Jezus
de ééngelboren Zoon is van God:
in hem is Godes Geest aanwezig;
komt, laten wij geloven in de Liefde.
- Als iemand durfde zeggen:
"God heb ik lief, maar neen, mijn broeder niet!"
Hij zou Gods groot gebod miskennen:
wie God bemint, beminne ook zijn broeder.

Uit: Zingt Jubilate 548, uitg. De Garve, Brugge

Over de liturgie

Er is iets met deze zondag: hij heeft vanouds een dubbele naam, nl. Rogate en Vocem iucunditatis. Dat laatste is zeker het oudste, het is als altijd het begin van de antifoon, het vers rondom de psalm van het begin. Vaak komen die antifonen uit de psalm zelf als een soort refrein, soms uit een ander schriftgedeelte zoals in dit geval uit Jes. 48.20: 'Verkondigt het met jubelgeklank'. De hele tekst luidt: 'Trekt uit Babel, ontvlucht de Chaldeeën. Verkondigt het met jubelgeklank, doet dit horen, verbreidt het tot aan het einde der aarde, zegt: De Heer heeft zijn knecht Jakob verlost'.

Het gaat dus om het achter zich laten van het vervreemde bestaan. En dat niet steelsgewijs, maar: laat het horen! En dat doet psalm 66 dan ook meteen als een antwoord op die roep: 'Komt, hoort en ik wil vertellen, gij allen die God vreest, wat Hij gedaan heeft aan mijn ziel. Nauwelijks had ik met mijn mond geroepen, of er was een lofzang onder mijn tong.'

Zo komen vooral in die laatste zin roepen en loven bijeen, zo gaat met vallen én opstaan de lofzang van de vorige zondagen door. Maar die andere naam riep er later en nu alweer heel lang doorheen: Rogate, het kernwoord uit het oude evangelie van deze zondag: 'bidt' (Joh. 16.24).

Waarom zou je bidden? Zowel de evangelielazing Joh. 15.9-17 als de epistel 1 Joh. 4.7-10 geven er maar één antwoord op: omdat God liefde is, 'een gloeiende bakoven vol liefde' (Luther), die richt wat het werkelijk goede leven fnuikt én zeventig maal zevenmaal vergeeft.

Als is gelezen

Numeri 15 (K.S)

'Laten de weerspannigen zich niet verheffen'

Het hoofdstuk van vandaag lijkt wat verloren te staan tussen de dramatische verhalen over het volk dat het niet langer aandurfte zijn Heer en de door Hem aangestelde leiders te volgen. Een voorlopig dieptepunt wordt bereikt bij de afval der Levieten (Numeri 16), omdat juist zij tot nu wel trouw waren gebleven (zie de opmerkingen bij Numeri 14). Numeri 15 past op het eerste gezicht slecht in deze (neergaande) lijn. Historisch-kritisch beschouwd hebben we hier te maken met een invoeging van vrij jonge, los van elkaar staande voorschriften. Wat kunnen we daar nu mee beginnen bij de verkondiging? Het meeste van wat we hier vinden is al eerder gelezen (vgl. vooral Leviticus 4). De hier gegeven voorschriften bieden ons op zich weinig stichting. En het heeft weinig zin steeds weer opnieuw generaliserend in te gaan op de idee achter de offerwetgeving. Beter is het daarom om toch maar te proberen ook dit gedeelte te bezien vanuit de plaats die het inneemt in de lijn van de opeenvolgende hoofdstukken. Het zal blijken dat Numeri 15 wel degelijk vruchtbaar te maken is voor de verkondiging door te letten op het verband met het voorafgaande. De psalm voor deze zondag, Psalm 66, wijst in de goede richting: Numeri 15 is te lezen als een waarschuwing tegen weerspannigen, zoals die hier naar voren treden in Numeri 14 en 16, maar ook in 15.32-36 (vgl. Psalm 66.7). Bij alle ellende, waarin het volk door zijn weerspannigheid wordt gestort, blijft het vertrouwen, dat God het 'in de overvloed' voert (Psalm 66.8-15). Het uitzicht op het land is niet verloren. Dat blijkt direct al in vs. 2. Het uitgangspunt van het nu volgende is de vervulling van de belofte van het land. Alleen zo valt de wel zeer grote tegenstelling tussen de zware tegenslag van Numeri 14 en de hier gegeven niet bepaald essentieel lijkende voorschriften te begrijpen.

Hier wordt orde op zaken gesteld. Herstel van de goede orde. Zo gezien is de herhaling van voorschriften (voor vs 1-16 vgl. Exodus 29.38-46 en Leviticus 7.11-14; voor vs 17-21 vgl. Exodus 22.29, 23.19 e.a.; voor vs 22-31 vgl. Leviticus 4; vs 32-36 vertoont sterke verwantschap met Leviticus 24.10-23) niet zonder zin. Dit herstel van de goede orde roept herinneringen op aan de verzoening met God na de zondvloed. Namelijk in het herhaalde spreken over het brengen van een offer 'tot een liefelijke reuk' voor de Here (vs 7, 10, 13). Dit wordt ook gezegd van het offer van Noach (Genesis 8.21). Er kan weer onderscheid gemaakt worden tussen Israël en de vreemdelingen in de verhouding tot God. Bij de aanwijzingen voor de offers is eveneens het wonen in het beloofde land verondersteld. Dat geldt voor het aanbieden van de eersteling van de oogst (vs 20). Ook het noemen van de wijn als offergave (vs 7, 10) is in deze een leuk detail. Eerder was de overdadige druivengroei voor de verspieters een kenmerk van de welvaart van Kanaän (13.13). De kracht van de Kanaänieten, maar vooral hun angst voor hen en hun gebrek aan vertrouwen in de Here hield hen daarvan af. Hier gaat het gebod ervan uit dat ze kunnen beschikken over dit 'bloed der druiven' (vgl. Sirach 50.15) en daarmee over de reden en het middel om de gestoorde orde met God te herstellen. Vs 22-31 maakt duidelijk dat de goede orde voor God alles omvattend is. Ook wanneer men er zonder dat men daar erg in heeft tegenin gaat wordt die orde verstoord en moet hersteld, verzoend worden. De door God betoonde genade is niet goedkoop en mag niet tot gemakzucht leiden (vgl. Prediker 5.5). Wie op God vertrouwt laat het er niet op aankomen, maar wil leren (vgl. Psalm 119.66). Anders dan de opzettelijke zonde (vs 30-31) heeft de onopzettelijke misstap niet fataal te zijn. Niet het noodlot heerst (vgl. Psalm 19.13). Voor de opzettelijke zonde staat er letterlijk 'met verheven hand'. Dat doet denken aan het verhaal van de uittocht. God bevrijdde zijn volk 'met verheven hand' (Ex. 14.8; Num. 33.3). De zonde 'met verheven hand' is het afweren van die genade. Het lijkt op het lasteren van de Heilige Geest (Mar. 3.29). Wie zo tot het uiterste weerspannig is, zal de consequenties daarvan moeten dragen.

Veertigste paasdag

Feest van de Hemelvaart van onze Heer

NIET TOT DE DIENST DER WRAAK

The musical score is for a hymn titled 'Niet tot de dienst der wraak'. It is written for Soprano (S), Alto (A), Tenor (T), Bass (B), and Organ. The tempo is marked 'Moderato'. The lyrics are: 'Niet tot de dienst der wraak maar tot elkaars verzoening heb ik u aangeraakt heeft u mijn woord geroepen.' The score consists of four systems of music, each with vocal parts and organ accompaniment.

1. Niet tot de dienst der wraak maar tot elkaars verzoening heb ik u aangeraakt heeft u mijn woord geroepen.
2. Niet in het woordgeweld waarmee de mensen dreigen heb ik mijn eer gesteld maar in wie durven zwijgen.
3. Niet in het groot vertoon worden mijn woorden waarheid maar in een mensenzoon wordt duisternis tot klaarheid.
4. Niet tot een mens vol kracht die heerst over zijn broeders maar tot de mannenmaat van Christus zult gij groeien.

Naar Ezeziërs 4, 7-16

Uit: H. Jongerius / Raas 'Naamloze Mensen'

Over de liturgie

Hemelvaartsdag en Pinksteren hoorden tot de vierde eeuw bij elkaar: Hemelvaart was een aspect van Pinksteren. Toen men steeds meer 'lineair' ging denken en ook het paasgebeuren tot een triduum, een driedaags feest (met Witte Donderdag vier dagen) werd gespreid, kreeg ook Hemelvaart een eigen dag, de 40e na Pasen (Hand. 1,3!) Die spreiding is helemaal niet verkeerd, je kunt niet zoveel tegelijk vasthouden, als we intussen dat bijeenhouden zowel rond Pasen als rond Pinksteren maar in de gaten blijven houden. Dan blijft Joh. 16,7 in het middelpunt staan: '- indien ik niet heenga, kan de Trooster niet tot u komen'.

Heel sterk komt dat ook uit in de epistellezing Ef. 4,1-13 waar Christus' Hemelvaart geplaatst wordt in het teken van de eenheid van zijn gemeente in de Geest, precies zoals dat al in Ef. 3,16 het geval is. Dat vers en de lezing daaromheen zijn terug te vinden in gez. 95 uit het Liedboek. Dat zou wel een lied zijn om vóór de lezing van Ef. 4 gezongen te worden.

Als is gelezen

Numeri 15,13-21 (K.S.)

De plaats van de vreemdeling

Het kan niet ontkend worden, dat de doorlopende lezing van de Pentateuch ons op sommige momenten in het kerkelijk jaar voor enige problemen stelt. Wat moeten we nu aan met het slot van de voorschriften over het vuuroffer en met aanwijzingen voor het brengen van de eerstelingen van het gerstemeel op hemelvaartsdag? Het zou wel een zeer gewrongen exegese vereisen om deze perikoop de dienst te kunnen laten uitmaken op deze dag. Maar toch bestaat er wel degelijk een mogelijkheid om de lijn in de lezingen niet te breken en tevens recht te doen aan de viering van het feest van hemelvaart. De betekenis van de plaats die Numeri 15 inneemt in het geheel kon als volgt worden aangeduid: Na de vervreemding van God op grond van Israëls wantrouwen blijkt op allerlei manieren dat Israël God uiteindelijk toch niet vreemd is. Met opzet is hier bij de formulering wat overdadig het woord 'vreemd' gebruikt. In de gelezen verzen 13-17 gaat het namelijk vooral om de vraag naar de plaats van de vreemdelingen, die in het midden van Israël vertoeven. In welke kring gelden de voorschriften voor het leven met God? Positiever gezegd: wie mag meedoen in die heilvolle relatie? De blik wordt gericht op de mensen buiten de eigen gemeenschap. Juist op het feest van hemelvaart past dat zeer goed. Hetzelfde gebeurt namelijk in het laatste gesprek tussen Jezus en zijn discipelen voor Jezus' hemelvaart. Terwijl de discipelen slechts kunnen denken aan het herstel van het koningschap voor Israël, verlegt Jezus de grenzen van zijn rijk tot aan de uitersten der aarde (Handelingen 1,6-8). Hemelvaart en daarmee verbonden het geloof dat Jezus zit aan de rechterhand van God heeft alles te maken met deze reikwijdte van het heil. Wij belijden Jezus als 'hoofd boven al wat is' (Efeze 1,22). In dit licht gezien is het zeker zinvol om stil te staan bij de houding van Israël tegenover de vreemdeling. Nu zou het te ver voeren om deze vraag in het algemeen te behandelen. Beter is het om in dit verband na te gaan in hoeverre een tekst als deze al of niet te maken heeft met deze universele tendens van het evangelie. In Numeri 15 wordt niet gesproken over de vreemdeling zonder meer. Het gaat hier om personen die leven in de gemeenschap van Israël zonder dat ze daar echter mee door het bloed zijn verbonden. Zij profiteren van de gastvrijheid, die in het oosten zo'n grote rol speelt. Zo iemand heeft een zekere beschermde positie. Hij is 'Schutzbürger'. We hebben al vele malen kunnen lezen, dat deze mensen ook bij de eredienst werden betrokken: bij het pascha (Exodus 12,19,48 e.v.; Numeri 9,14), bij de grote verzoendag (Leviticus 16,29). Voor hen gelden dezelfde wetten (bijv. Leviticus 17,8 e.v.; 18; 20,2). Ze worden serieus genomen als deelnemers van de cultus. Dat blijkt ook wel duidelijk uit onze tekst.

Nu staan deze 'Schutzbürger' nog dicht bij het volk Israël. Ze vallen later samen met de proselieten. De relatie met de echte vreemdeling was heel anders, veel terughoudender. Vooral in Deuteronomium en aanverwante teksten wordt gewaarschuwd voor het gevaar dat van de vreemdelingen uitgaat. En pas nog hebben we een voorbeeld kunnen lezen van de grote tegenstand die volken als de Amalekieten het volk bieden (14,45). Deze vreemde volken staan God maar al te vaak in de weg bij de vervulling van zijn belofte aan zijn volk. En dan wordt er meedogenloos met hen afgerekend (vgl. de psalm van deze zondag, Psalm 47,4).

Aan de andere kant is er een lijn zichtbaar waarbij dit ene volk Israël steeds meer het middel wordt om alle volken te bereiken (vanaf Genesis 12,3, via teksten als Exodus 19,5 e.v. naar Jesaja 49,6 en Jesaja 60). Dat is het logische gevolg van de belijdenis dat de hele aarde van God is (Exodus 19,5). Heel mooi staat het in de profetenlezing bij Numeri 15, Jesaja 56,3-12: ook de vreemdelingen horen er bij.

Vandaag kunnen wij zeggen dat die lijn ten einde toe doorgetrokken is met het aanvaarden van de algehele heerschappij door Jezus Christus, die garant staat voor de goede orde in de relatie tussen God en mensen. Dit alles valt natuurlijk niet direct af te leiden uit een tekst als Numeri 15,13-21. Maar hij kan ons wel tot de overweging brengen dat wij diegenen, van wie zij vinden dat zij niet tot onze gemeenschap behoren, niet de band met Christus kunnen ontzeggen. 'Gij en de vreemdeling zullen voor de Here gelijk zijn'.

Vierde zondag na Trinitatis

Vijfde na Pinksteren

Geniet het lieve leven
als gave uit Gods hand.
Hij heeft het ons gegeven,
Zijn hart aan ons verpand.
Haal adem met de dieren,
bloeï mee met al het kruid.
Een vogel leert ons vieren
de lof van God voluit!

Heer, u te kunnen eren
om heel de goede aard!
De vruchteloosheid weren
maakt ons het leven waard.
Verleen aan onze dagen
een bloei, die vruchten kent.
Wij hopen te voldragen,
zijn op uw Zoon geënt.

Laat God, Uw Zon beschijnen
wat met het donker strijdt.
Wij zullen ons verblijden
in U, ten allen tijd.
Hoe zouden niet uw woorden
ons lust en leven zijn,
een pad voor onze voeten
verlicht door zonneshijn.

Laat hier uw Geest ons dragen
tотdat gij oogsten zult.
Voltooi dan onze daden
als u de schuren vult
met alle rijpe vruchten
– het onkruid weggedaan –
en wij, door u verzameld,
recht voor uw aanschijn staan.

(Vrije) vertaling van EKG 370, 'wie lieblich ist der Maien'
alternatief-vert. Ad den Besten, Zingend Geloven nr. 251.

Over de liturgie

Het woord 'overvloedig' komt telkens voor in de epistellezing. Het woord komt ook voor in de geschiedenis van de broodvermenigvuldiging bijvoorbeeld. Het gaat aan Gods tafel niet karig toe.

Toch komt het woord 'sober' steeds weer langs in allerlei zeer christelijke discussies, vooral over de liturgie. Het laat dan een mooi, positief gevoel achter: een helder wit echt hollands kerkje met niks meer dan het strikt nodige, soms zelfs iets minder. . . Geen toestanden, 'wij volgen hier een sobere liturgie!'

Maar wat betekent dat in de praktijk maar al te vaak? Doen wat we altijd al deden, de predikant boven, de gemeente beneden. Voor kaarsen, bloemen, kleuren moet je elders zijn en ook aan de toga is slechts een zwart-wit foto besteed. Wie het zo kiest, kiest het zo, het kan heel authentiek zijn, maar of het echt sober mag heten valt nog te bezien en vooral te beluisteren. Het kan er in de preek best heel exuberant, barok en zeer weinig sober toegaan. Sober? Niets soberder dan een werkelijk goede liturgie in de lijn van een lange traditie!

Maar waarom moet het eigenlijk, wat is dat voor een ideaal, waar wordt dat in de Schrift zo geprezen? Zelfs hier in 2 Kor. 8 waar het kennelijk gaat om hulp en heul zegt men niet: doe maar sober, des te meer heb je voor anderen beschikbaar, maar: wees maar overvloedig, want je bent zelf ook zo overvloedig gezegend!

Als is gelezen

Numeri 26,1-4 (K.S.)

Een nieuw begin

De lezing van Num. 26 wordt pas werkelijk interessant, wanneer men dit hoofdstuk vergelijkt met Num. 1. Een aantal opmerkelijke verschillen tussen deze twee tellingen van het volk geven aan waarom het bij deze tweede telling nu eigenlijk gaat. Alleen de volgorde van de stammen is dezelfde gebleven als die van Num. 1,20-46. Deze was dan ook heel bewust gekozen, zoals eerder is uitgelegd in de exegetische opmerkingen bij Num. 1 en 2 in dit tijdschrift. Men heeft hier duidelijk de toekomstige situatie in het land op het oog. Maar dan nu de verschillen.

In plaats van Aäron is zijn zoon Eleazar gekomen. Het oude geslacht, dat gefaald heeft door op het beslissende moment de angst als raadsman te kiezen, heeft plaats gemaakt voor een nieuwe generatie. In vs 64 en 65 wordt dat met nadruk vastgesteld. Alleen, zoals aangekondigd, Kaleb en Jozua zijn overgebleven. En dan nog Mozes. Maar ook hij zal achterblijven. In het volgende hoofdstuk wordt zijn opvolging al geregeld.

Het aantal getelden is ongeveer gelijk gebleven: 601.770 tegen eerder 603.550 man. Een kleine teruggang. Maar dat is niet vreemd. Het is eerder verbazingwekkend dat het volk onder deze barre omstandigheden niet veel kleiner is geworden. Dat is maar bij één stam het geval, nl. bij Simeon. Die stam is teruggegaan van 59.300 naar 22.200. Het is nu verreweg de kleinste stam. Ongetwijfeld heeft de voorafgaande geschiedenis van de zware straf op de zonde van de Simeoniet Zimri hier mee te maken. Het is nu ook wel duidelijk dat de vloek van Jakob op zijn sterfbed over Simeon (Gen. 49,7) doorwerkt. Simeon zal geen eigen plaats krijgen, want daarvoor is het aantal leden van de stam beslissend (Num. 14,53-54).

Van groot belang zijn de opmerkingen die de schrijver tussen het tellen door maakt. Hij maakt melding van de bijzondere sterfgevallen in de afgelopen periode in de woestijn: de vertering door vuur van Datan en Abiram (vs 9 en 10) en de dood van Nadab en Abihu, die eveneens door het vuur van Gods toorn werden verteerd (vs 61). Deze opmerkingen horen in hetzelfde kader als de opmerking aan het slot, dat niemand was overgebleven van hen die eerder op de grens van het land geen vertrouwen meer hadden in hun God. Er wordt zo afgerekend met dit verleden. Er wordt een nieuw begin gemaakt. Tegelijkertijd wordt ook al gewaarschuwd tegen toekomstige overtredingen. Te wonen in het beloofde land is nog geen garantie voor een vlekkeloos gedrag. Daarom haalt de schrijver het voorbeeld van Onan en Er nog maar eens aan (vs 19; vgl. Gen. 38,1-11).

Maar over het algemeen getuigt deze tweede telling toch van een groot optimisme. De Israëlieten staan gereed voor een nieuw begin. Israël heeft als het ware een tweede doortocht door de Schelfzee, door de wateren van de dood, meegemaakt. Want zo mag je de moeizame reis door het Oostjordanland wel betitelen. Het was een reis door een doodland. Dat was opnieuw duidelijk geworden aan de geschiedenis van de afgoderij met Baäl-Peor (Num. 25). Dat kunnen ze nu achter zich laten. Er is wel een groot verschil met die eerdere doortocht. Indertijd liet Israël de Egyptenaren achter, die in hun hoogmoed en onbetrouwbaarheid omkwamen in de Schelfzee. Nu laat het volk zijn voorgelacht achter, dat door zijn ontrouw de Here niet kon volgen. Naamloos blijft die generatie achter in de woestijn. Maar er is toekomst voor hun kinderen. Zij mogen dan ook met name worden genoemd. En dat is dan weer een belangrijk verschil met Num. 1.